

9. Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств. Наказ Міністерства економіки України № 9 від 23.01.1998.



УДК 65.011.47:338.27:338.246.83:664

КАСЬЯНОВА В.А., канд. фіз.-мат. наук, доцент
Одеський державний аграрний університет
ГУРСЬКА О.А., канд. екон. наук, доцент
Херсонський державний університет
ГОНЧАРОВА О.М., асистент
Одеський державний аграрний університет

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИПУСКУ ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті проведено аналіз стану харчової промисловості Одещини в 2012 році. Інформаційною базою для побудови економетричних моделей виступають обсяги виробництва основних видів продукції харчової промисловості за 2004-2012 роки. Прогноз виробництва зроблений на основі рядів динаміки, які будуються з використанням спеціалізованої надбудови MS Excel PHS.

Ключові слова: промисловість, виробництво харчових продуктів та напоїв, реалізована продукція, капітальні інвестиції, номінальна заробітна плата, ряди динаміки, прогноз

The article provides the analysis of the food industry condition of Odessa region in 2012. The informational base for econometric models is food industry production output in 2004-2012. The forecast of production is made on the basis of time series that are built using the specialized MS Excel add-in – MS Excel PHS.

Keywords: industry, food and drinks production, products sold, capital investments, nominal wage, time series, forecast

Вступ. Харчова промисловість традиційно має важливе соціально-економічне значення для області. Виробництво харчових продуктів і напоїв - одна з головних ланок промислового комплексу Одещини. Головними напрямками розвитку галузі є покращення продовольчого і сировинного потенціалу, поліпшення задоволення потреб населення в різноманітних і якісних продуктах харчування. Підприємствам харчової промисловості належить майже третина (30,0%) загального обсягу реалізації промислової продукції області. За основними видами харчових продуктів область займає вагомі позиції у формуванні загальнодержавного виробництва. Регіон є одним із лідерів з виробництва виноградних вин, коньяків, фруктових та овочевих соків і нектарів, натуральних консервованих овочів, хлібобулочних та кондитерських виробів, нерафінованої олії, борошна, харчових концентратів.

Постановка завдання. Проаналізувати стан виробництва основних видів продукції харчової промисловості Одеської області в 2012 році. Аналіз проводиться за такими основними напрямками: виробництво і реалізація, сировинний ринок, інвестиційна діяльність, фінансовий стан, роздрібна торгівля, зовнішньо-економічна діяльність, праця і заробітна плата, прогнозування обсягів випуску продукції.

Спрогнозувати майбутні значення показників виробництва основних видів промислової продукції на 2013 рік на основі рядів динаміки, рівні яких виражені в натуральних одиницях виміру. При дослідженні використовувалась одна з методик економетричного моделювання, а саме аналіз часових рядів, для того щоб на основі моделі ряду динаміки,

побудованої на базі фактичних значень показника за 2004-2012 рр., зробити прогноз випуску на 2013 рік. Така методика містить в собі наступні етапи: графічний аналіз (дозволяє підібрати функцію (рівняння) моделі найкращим чином), виділення і аналіз детермінованих складових ряду, згладжування і фільтрація часового ряду, дослідження випадкової компоненти, побудова і перевірка на адекватність моделі часового ряду, прогнозування поведінки часового ряду на основі проведених досліджень.

Виробництво і реалізація. У харчовій промисловості стабільна робота підприємств залежала від забезпечення підприємств сировиною та від платоспроможного попиту на виготовлену продукцію. За підсумками 2012 р. вдалось стабілізувати виробництво. У порівнянні з 2011 р. майже по всіх видах виробництва харчових продуктів та напоїв зафіксовано уповільнення темпів падіння виробництва у співставленні з минулим роком (з 21,3% в 2011 р. до 2,5% в 2012 р.).

Найвагомішими індексоутворюючими видами діяльності в харчовій промисловості регіону є виробництво олії та тваринних жирів і виробництво напоїв. На них припадає більше половини реалізованої продукції в загальному обсязі реалізації продуктів харчування.

Найбільш вагомими виробниками з переробки олійних культур є ПрАТ «АДМ Іллічівський», ТОВ «Українська Чорноморська індустрія», ПАТ «Іллічівський олійножировий комбінат», ТОВ «Дельта Вілмар СНД».

Майже третину реалізації промислової продукції (30,5%) серед продуктів харчування склало виробництво олії та тваринних жирів. У 2012 р. було

зафіксовано зростання виробництва соняшникової нерафінованої олії на 26,3%.

Внаслідок зниження попиту на продукцію та високу конкуренцію з боку іноземних виробників скоротили виробництво виноградного вина ТОВ ПТК «Шабо», ПрАТ «Одесавинпром», Овідіопольське ТОВ НВП «Нива», ТОВ «Агро-Дар».

У структурі реалізації промислової продукції 13,7% припадає на перероблення та консервування фруктів і овочів. Протягом 2012 р. на підприємствах із перероблення овочів та фруктів зменшилось виробництво консервованих овочів, фруктів з додаванням оцту на 44,5%, натуральних консервованих овочів – на 19,0%. У порівнянні з попереднім роком зросло виробництво фруктових желе, джемів – у 2,3 раза, овочевих та фруктових соків – на 26,3%, серед продуктів дитячого харчування зросло виробництво плодоовочевих консервів на 44,2%, дитячих соків – на 18,4%.

Харчова промисловість є однією з галузей з найбільш високим рівнем ринкових перетворень. На підприємствах активно здійснювалася інноваційна діяльність, розширювався асортимент, поліпшувалась якість та зовнішнє оформлення продукції, активізувалась робота маркетингових служб і, як наслідок, підвищилась ефективність роботи підприємств.

У 2012 р. 23 підприємства (або 27,7% загальної кількості інноваційно-активних підприємств області) харчової промисловості займались інноваційною діяльністю, ними освоєно 30 нових видів продукції. За рік такими підприємствами реалізовано інноваційної продукції на 268,7 млн. грн. або 30,3% загального обсягу промислової інноваційної продукції області.

Слід відмітити позитивні зміни, які відбулись упродовж 2012 року, а саме:

- введено в експлуатацію II чергу комплексу перевантаження та переробки тропічних олій ТОВ «Дельта Вілмар СНД» виробничою потужністю 108 тис. тонн гідрогенізованої олії, здійснюється підготовка до введення в експлуатацію III черги комплексу;

- розпочато будівництво I черги олійноекстракційного заводу з переробки соняшнику у с. Візирка Комінтернівського району потужністю 1700 тонн насіння, сої – 1200 тонн та ріпаку – 1400 тонн на добу;

- відновлено виробничу діяльність ТОВ «Заплазкий цукровий завод», вироблено більше 18,5 тонн цукру.

Однак, багатьом підприємствам не вдалося впоратися з кризовими явищами. Як наслідок, підприємства м'ясної промисловості порівняно з 2011 р. зменшили виробництво свіжої чи охолодженої яловичини на 76,2%, харчових субпродуктів свіжих, охолоджених чи морожених – на 73,7%, свіжої чи охолодженої свинини – на 66,9%.

Зменшення обсягів виробництва м'яса та м'ясних продуктів зумовлено недостатньою забезпеченістю переробних підприємств (ПП «Гармаш», СГП ТОВ «Векка», ТОВ «Титан», ПП «Сегрос-

м'ясо») сировиною, високими закупівельними цінами, зниженням попиту на готову продукцію, значним скороченням розрахунків від торгових підприємств, через що неповністю завантажені виробничі потужності та обмежені обігові кошти.

Значне падіння виробництва зафіксоване у виробництві копченої риби, включаючи філе на 87,7%, солоних оселедців – на 83,6%, солоної риби, крім оселедців – на 21,6%, що було зумовлено призупиненням виробництва на ТОВ «Еліт-Одеса».

Спостерігалось скорочення виробництва рідкого обробленого молока на 52,9%, жирних сирів – на 20,4%, свіжих неферментованих сирів – на 7,2%. Водночас збільшилось виробництво масла вершкового (на 41,4%) та випуск кисломолочних продуктів на 0,7%.

Борошномельно-круп'яна промисловість скоротила виробництво круп на 39,3%, макаронних виробів без начинки – на 23,9%, борошна – на 15,3%, водночас зменшились обсяги виробництва хлібобулочних виробів на 4,2%.

В умовах нестачі обігових коштів на придбання власної сировини для виробництва продукції, частка підприємств працювала на давальницькій сировині. Повністю з давальницької сировини вироблялись плодоовочеві консерви та фруктові і овочеві соки для дитячого харчування, 86,3% – сухих вершків та молока, 77,5% – нерафінованої олії, 42,6% – борошна, а також від 1,0% до 13,0% обробленого молока, хлібобулочних виробів, круп та переробленої чи консервованої риби.

У січні–вересні 2013 р. проти січня–вересня 2012 р. обсяг промислового виробництва в регіоні зменшився на 1,6% (по Україні на 5,2%). Слід відмітити, що починаючи з квітня 2013 р. спостерігався спад у виробництві харчових продуктів і напоїв в області, який коливався в межах 2,3–12,9% і за січень–вересень поточного року проти січня–вересня 2012 р. на – 12,6% (по Україні – на 4,8%).

Скоротилось виробництво свіжого чи охолодженого м'яса свиней на 44,0%, обробленого рідкого молока – на 31,0%, жирних сирів – на 24,6%, ферментованого чи сквашеного йогурту та іншого молока та вершків – на 10,5%. Водночас, зросло виробництво готових та консервованих продуктів з м'яса чи субпродуктів в 1,7 раза, свіжого чи охолодженого м'яса великої рогатої худоби – на 26,8%.

У жировій промисловості на 35,7% відбулось зменшення випуску нерафінованої соняшникової олії.

На підприємствах із перероблення овочів та фруктів зменшилось виробництво фруктових та овочевих сумішей соків на 34,2%, натуральних консервованих овочів – на 8,8%. У той же час в 1,7 раза збільшилось виробництво фруктових та овочевих соків.

У борошномельно–круп'яній промисловості зафіксовано збільшення обсягів виробництва макаронних виробів, локшини та подібних борошняних виробів на 43,2%, круп – на 9,1%, борошна – на 8,8%, здобних виробів – на 6,8%. Водночас, зменшилось виробництво торгів на 10,1%, пряників та аналогічних виробів – на 7,7%.

У виробництві напоїв збільшилось виробництво натуральних мінеральних негазованих вод у 4,0 рази, безалкогольних напоїв – в 1,9 рази, натуральних мінеральних газованих вод – на 27,5%, виноградного вина – на 4,9%.

У 2012 р. обсяги реалізації промислової продукції за видом економічної діяльності «виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів» склали 8576,0 млн. грн. проти 8102,8 млн. грн. у 2011 р. У структурі реалізації промислової продукції найбільша частка припала саме на цей вид діяльності – 30,2% (у 2011 р. – 29,7%).

У структурі обсягів реалізованої промислової продукції за видом діяльності «виробництво харчових продуктів» більша частина припала на підприємства з виробництва олії та тваринних жирів – 42,3% (2615,1 млн. грн.), перероблення та консервування фруктів і овочів – 19,0% (1174,5 млн. грн.), виробництва інших харчових продуктів – 10,6% (659,6 млн. грн.).

У структурі обсягів реалізованої промислової продукції за видом діяльності «виробництво напоїв» переважну частину склали підприємства з виробництва виноградних вин – 56,2% (1342,4 млн. грн.).

Більшість виробленої харчової продукції реалізовувалась на внутрішньому ринку через підприємства роздрібною торгівлі.

Аналізуючи стан промислового виробництва серед південних регіонів України за підсумками 2012 р., слід відзначити, що Одеська область знаходилась на першому місці у виробництві хлібобулочних виробів, коньяку, бренді та нерафінованої соняшникової олії. У виробництві свіжої чи охолодженої яловичини і телятини, борошна Одеська область посіла друге місце після Автономної республіки Крим, у виробництві круп поступилась лише Автономній республіці Крим та Херсонській області.

Серед визначальних чинників, що впливали на стан виробництва – забезпечення підприємств сировиною, інвестиційні надходження, технічне оснащення, конкурентне середовище, ринки збуту та платоспроможний попит на виготовлену продукцію.

Розвиток харчової промисловості значною мірою зумовлений станом справ у сільськогосподарській галузі, бо вона є основним постачальником сировини для переробки.

Сировинний ринок. У 2012 р. господарствами усіх категорій вироблено 1880,4 тис. т зернових та зернобобових культур, 480,9 тис. т соняшнику, 34,9 тис. т ріпаку. Порівняно з 2011 р., в якому зібрали рекордний за останні чотири роки врожай, у 2012 р. виробництво зернових і зернобобових культур зменшилось на 41,1%, що зумовлено зниженням продуктивності зернових культур (на 12,1 ц з 1 га, або на 41,4%) через несприятливі погодні умови в осінньо-зимовий період та посуху влітку минулого року.

Виробництво соняшнику у 2012 р. порівняно з 2011 р. збільшилось на 11,6%. Таке зростання зумовлено розширенням площ збирання на 30,6%.

Валовий збір ріпаку в 2012 р. порівняно з 2011 р. значно скоротився (у 5,9 рази) за рахунок

значної гібелі посівних площ озимого ріпаку, посіяного восени під урожай 2012 р.

Зниження врожайності спричинило загальне скорочення виробництва винограду – на 7,3% (зібрано 212,3 тис. т), плодів та ягід – на 7,7% (81,2 тис. т), овочів відкритого ґрунту – на 10,3% (471,7 тис. т).

На початок жовтня 2013 р. всіма категоріями господарств одержано 3083,2 тис. т зерна (включаючи кукурудзу), що на 78,4% більше проти відповідної дати минулого року, соняшнику – 464,9 тис. т, на 13,9% більше, ріпаку – 196,0 тис. т, у 5,5 рази більше.

Господарствами всіх категорій зібрано 72,1 тис. т плодів та ягід, 168,8 тис. т винограду, що відповідно на 5,3% та 20,3% більше, ніж на початок жовтня 2012 р.

Виробництво овочів відкритого ґрунту становило 329,4 тис. т, що на 11,2% менше, ніж на відповідну дату торік.

Загальне виробництво м'яса (у забійній вазі) всіма категоріями господарств у 2012 р. становило 46,4 тис. т (менше на 1,7% порівняно з 2011 р.), молока 397,9 тис. т (на 0,2% більше), яєць 353,7 тис. шт. (на 10,9% менше).

Порівняно з січнем–вереснем 2012 р. загальні обсяги виробництва м'яса (реалізації худоби та птиці на забій у живій вазі) збільшились на 1,6% (становили 44,7 тис. т), виробництво молока – на 0,4% (316,5 тис. т), виробництво яєць – на 1,1% (297,8 млн. шт.).

Інвестиційна діяльність. Підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств це один з найважливіших пріоритетів державної інвестиційної політики, що є умовою стійкої стабілізації виробництва, відновлення економічного зростання, а також структурних зрушень прогресивного характеру.

Оновлення виробничих потужностей потребує значних інвестиційних надходжень. У 2012 р. на розвиток підприємств з виробництва харчових продуктів було спрямовано 497,9 млн. грн. капітальних інвестицій (9,0% від загального обсягу капіталовкладень у промисловість, у 2011 р. – 48,5%), що на 39,5% менше, ніж у попередньому році. У І півріччі п.р. на розвиток підприємств цього виду діяльності спрямовано 315,3 млн. грн.

Частка коштів, вкладених у розвиток цієї галузі у 2010-2012 рр. коливалася у межах 3,4-7,3%.

Порівняно 2010-2011 рр., де головним джерелом фінансування виступали власні кошти підприємств, у 2012 р. переважали кредити банків та інші позики, за рахунок яких освоєно 63,0% усіх коштів. Частка власних коштів підприємств становила 37,0% загального обсягу інвестицій у харчову промисловість.

У 2012 р. за рахунок коштів державного бюджету підприємствами харчової промисловості було освоєно лише 0,1 млн. грн., що становило менше 0,1% (у 2011 р. – 0,5 млн. грн., або 0,1%).

Більшу частку інвестицій було вкладено у розвиток підприємств з виробництва олії та тваринних жирів – 63,9% загального обсягу вкладень у виробництво харчових продуктів (318,1 млн. грн.), а також у виробництво напоїв – 20,7% (103,1 млн. грн.),

у 2011 р. відповідно 45,2% та 23,8%. У 2012 р. значно скоротилися вкладення інвестицій у підприємства з перероблення та консервування овочів та фруктів і становили 1,4% проти 5,6% у 2011 р.

У I півріччі 2013 р. вагомі частки інвестицій були спрямовані також на розвиток підприємств з виробництва олії та тваринних жирів (86,4%), виробництво напоїв (6,4%), перероблення та консервування фруктів і овочів (3,2%).

Упродовж 2012 р. завершено реконструкцію та прийнято в експлуатацію цех виноробного заводу під виробництво ігристих вин на 20,0 тис. пляшок. У I півріччі 2013 р. завершено будівництво олійно-екстракційного заводу для виробництва нерафінованої олії на 42,0 тис. тонн в рік.

Скорочення інвестицій, відбувалися за рахунок зменшення власних коштів у сфері, недостатність фінансування досить негативно відобразилась на фінансовому стані підприємств харчової галузі.

Фінансовий стан. Найбільш високі позитивні фінансові результати за підсумками 2012 р. серед підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів сформовані підприємствами з виробництва виноградних вин (109,4 млн. грн. прибутку) і підприємствами з перероблення та консервування фруктів і овочів (63,7 млн. грн.).

Одним із важливих показників фінансового стану, оцінкою загальної ефективності господарської діяльності підприємств є рентабельність. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, як відношення фінансового результату від операційної діяльності до відповідних витрат за 2012 р. становив 1,8%, тоді як за 2011 р. рівень збитковості цих підприємств становив -0,8%.

Найвищих показників рентабельності від операційної діяльності і, водночас, їх зростання у порівнянні з попереднім роком досягли підприємства з перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків (14,9% проти 11,6%), виробництва виноградних вин (11,5% проти 7,1%), перероблення та консервування фруктів і овочів (8,3% проти 1,1%).

Збитково спрацювали 39,5% підприємств, що на 1,7 в.п. менше, ніж у попередньому році. Найбільший відсоток збиткових підприємств, а саме 71,4% спостерігався у підприємств з дистиляції, ректифікації та змішування спиртних напоїв; 47,6% – з перероблення та консервування фруктів і овочів; 46,5% – з виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів.

За січень–червень 2013 р. 52,3% підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів отримали прибуток до оподаткування у розмірі 199,2 млн. грн., тоді як 47,7% підприємств цього виду діяльності одержали збиток у обсязі 214,7 млн. грн. Таким чином, сальдований фінансовий результат до оподаткування мав негативне значення і становив 15,5 млн. грн. збитку, що у порівнянні з показником за аналогічний період 2012 р. менше на 367,3 млн. грн.

Покращання фінансового результату досягнуто за рахунок зменшення обсягів збитків, отриманих підприємствами з виробництва олії та тваринних

жирів. Збитки цих підприємств зменшились з 450,9 млн. грн. за січень–червень 2012 р. до 128,3 млн. грн. у поточному році, або на 322,6 млн. грн., хоча цей показник діяльності підприємств даного виду промислового виробництва залишається найбільшим серед підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів.

Найбільший позитивний фінансовий результат за січень–червень 2013 р. отримали підприємства з перероблення та консервування фруктів і овочів (67,6 млн. грн.) та з виробництва виноградних вин (47,7 млн. грн.).

Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за січень–червень 2013 р. становив 5,7%, що на 4,5 в.п. більше, ніж за аналогічний період 2012 р. Високий рівень рентабельності склався у підприємств з перероблення та консервування фруктів і овочів (15,6%), виробництва виноградних вин (12,8%), виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів (9,1%).

Підвищення внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію призвело до збільшення поставок продуктів харчування.

Роздрібна торгівля. Імпульсом для нарощування виробництва в харчовій промисловості є роздрібна торгівля, вона є вагомим засобом у реалізації продукції харчової промисловості та забезпечує задоволення потреб населення у продовольчих товарах і збалансовує попит та пропозицію.

На 1 січня 2013 р. роздрібна мережа підприємств області налічувала 855 продовольчих магазинів з торговою площею 315,5 тис. м². Більше 70,0% цієї торгової площі приходилось на великі торгові об'єкти – 107 універсамів і супермаркетів та 18 гіпермаркетів, на них же припадали основні обсяги продажу продовольчих товарів.

У 2012 р. через роздрібну торгову мережу продано продовольчих товарів на суму 9754,0 млн. грн., у порівнянних цінах цей обсяг більший, ніж у 2011 р., на 13,8%. Порівняно з 2011 р. у 2012 р. продаж усіх товарів у торговій мережі збільшився на 13,5%, продовольчих на – 15,6%, а непродовольчих – на 12,2%. Частка продовольчих товарів у роздрібному товарообороті зросла у 2012 р. до 38,5% проти 38,0% у 2011 р. Реалізовано 15,7 тис. т м'яса, 8,9 тис. т копченостей та ковбасних виробів, 1,8 тис. т м'ясних консервів та готових м'ясних продуктів, 11,5 тис. т риби і рибопродуктів (включаючи рибні консерви і напівфабрикати), 6,5 тис. т сиру, 2,1 тис. т вершкового масла, 17,4 тис. т олії, 15,3 тис. т цукру, 22,1 тис. т цукрових і борошняних кондитерських виробів, 63,7 тис. т борошняних виробів (у перерахунку на борошно), 22,0 тис. т круп, 160,3 млн. яєць, 7,2 тис. т овочевих та фруктово-ягідних консервів.

За даними щоквартального обстеження у січні–червні 2013 р. обсяг продажу продовольчих товарів підприємствами становив 5204,8 млн. грн. і займав 40,6% в обороті торгової мережі (проти 38,6% у січні–червні 2012 р.). Із нього за вартісним показником найбільша питома вага (від 6,6 до 3,8%) приходилась на продаж тютюнових та алкогольних виробів, м'ясопродуктів та молочних продуктів, кон-

дитерських виробів. В цілому темп зростання продажу продовольчих товарів за січень–червень п.р. становив 108,5%.

За січень–червень п.р. проти січня–червня 2012 р. збільшився продаж копченостей та ковбасних виробів, фруктово–ягідних та овочевих консервів, круп та бобових, горілки та лікєро–горілочаних виробів, сиру, вин, цукрових кондитерських виробів на 0,8–8,9%, кави, вершкового масла, тютюнових виробів, слабоалкогольних виробів, соків, кави – на 10,6–19,4%, м'яса та птиці свіжої та замороженої, риби і морепродуктів харчових, рибних консервів, цукру, маргарину, борошна – на 20,8–47,4%.

Менше, ніж у січні–червні 2012 р. продано яєць та яйцепродуктів, кондитерських борошняних виробів, мінеральної води на 3,5–4,6%, ігристих вин, шампанського, пива, рослинної олії на 8,7–13,6%.

У торговій мережі підприємств представлені товари як вітчизняного, так і імпортного виробництва, у продажу продовольчих товарів частка вітчизняної продукції становила 81,8%. Вітчизняні виробники майже повністю задовольняли споживчий попит на такі товари, як яйця, хлібо–булочні вироби, борошно, цукор, маргарин, ковбасні вироби і копченості, вершкове масло, тваринні жири, свіжі та заморожені м'ясо та птиця, молочна продукція, рослинні олії, ігристі вина (частка продукції вітчизняних виробників становила від 98,2 до 76,0%). У продажу борошняних кондитерських виробів, м'ясних консервів і готових м'ясних продуктів, мінеральної води, круп, пива, цукрових кондитерських виробів, горілки та лікєро–горілочаних виробів, овочевих консервів, макаронних та тютюнових виробів ця частка склала від 93,2 до 63,1%, а у продажу рибних, фруктово–ягідних консервів, риби, чаю та кави – від 87,2 до 72,5%.

У середньому за січень–червень п.р. у розрахунку на одну особу витрачено на купівлю продовольчих товарів 5467,2 грн. (проти 4987,9 грн. за січень–червень 2012 р.).

Крім внутрішнього ринку підприємства поставляли продукцію харчової промисловості за кордон.

Зовнішньо-економічна діяльність. Зовнішньоекономічні зв'язки стають нині одним із важливих факторів економічного зростання, структурних зрушень і підвищення ефективності національного виробництва.

У 2012 р. продукція харчової промисловості області у загальному обсязі експорту товарів склала 20,7%, в імпорті – 6,9%. Обсяги експорту та імпорту товарів харчової промисловості становили 369,5 млн. дол. США та 331,0 млн. дол. відповідно і зросли в експорті на 42,5% та зменшилися в імпорті – 12,2% у порівнянні з 2011 р.

Товарну структуру експорту підприємств харчової промисловості формували жири тваринного або рослинного походження, обсяг яких збільшився на 33,4% у порівнянні з 2011 р. і склав 192,9 млн. дол. Зокрема, відвантажено пальмової олії до країн СНД, Європи та Азії 47,4 тис. т на суму 50,6 млн. дол.; соняшникової олії 103,4 тис. т на 118,1 млн. дол., яка експортувалась до Грузії, Вірменії, Молдови, Нідер-

ландів, Франції, Індії, Ірану, Китаю та Єгипту; маргарину 5,2 тис. т на 6,9 млн. дол., споживачами якого були Російська Федерація, Вірменія, Молдова, Грузія, Узбекистан та Казахстан.

Наступну позицію займали алкогольні та безалкогольні напої, поставки яких збільшилися на 40,2% і склали 44,3 млн. дол. Підприємства області експортували виноградні кріплені вина в такі країни як: Російська Федерація на суму 24,8 млн.дол., Грузія – на 1,7 млн. дол., Монголія – на 341,8 тис. дол., Білорусь – на 186,4 тис. дол., Естонія – на 110,7 тис. дол. США.

У 2012 р. підприємствами та фірмами відправлено за кордон продуктів переробки овочів на суму 28,7 млн. дол., обсяг яких зріс у порівнянні з 2011 р. у 3,5 раза. Овочевих та фруктових соків експортовано на 24,0 млн. дол., споживачами яких були: Молдова, Російська Федерація, Киргизстан, Литва, Польща, Казахстан та США, консервованих овочів – на 2,9 млн. дол., які відвантажувались до Російської Федерації, Казахстану, Ізраїлю, Молдови та Естонії, до Казахстану поставлено варення та джему на суму 249,0 тис. дол. Молока та молочних продуктів експортовано на суму 2,2 млн. дол., обсяг яких зріс на 24,0% відносно 2011 р. У той же час зменшилися поставки кондитерських виробів з цукру та карамелі – на 49,6%, готових продуктів з м'яса та риби – на 39,2%, шоколадних виробів – на 36,5%.

У січні–червні 2013 р. експорт товарів харчової промисловості склав 133,0 млн. дол. і зменшився на 0,1% у порівнянні з відповідним періодом 2012 р. Якщо розглядати експортні поставки по групах то слід відмітити, що експорт жирів тваринного або рослинного походження скоротився на 17,1% і становив 45,3 млн. дол. Підприємствами області експортовано соняшникової олії (32,7 тис. т) на суму 38,1 млн. дол., маргарину (2,5 тис. т) на 3,0 млн. дол., пальмової олії (1,7 тис. т) на 2,1 млн. дол., кокосової олії (1,1 тис. т) на 1,5 млн. дол., споживачами цієї продукції були: Грузія, Індія, Молдова, Туреччина, Малайзія, Китай, Російська Федерація, Саудівська Аравія, Казахстан, Єгипет, Об'єднані Арабські Емірати. Експорт консервованих овочів, плодів та соків зменшився – 77,2%, цукерок та карамелі – на 30,5%, шоколадних виробів – на 4,3%. Поряд з цим зросли поставки молока та молочних продуктів у 1,9 раза, алкогольних та безалкогольних напоїв – у 1,7 раза у порівнянні з відповідним періодом 2012 р.

Праця і заробітна плата. Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у 2012 р. становила 15,7 тис. осіб, що на 6,1% менше, ніж у відповідному періоді 2011 р. За січень–червень 2013 р. середньооблікова кількість штатних працівників становила 14,5 тис. осіб (22,1% від загальної кількості працюючих у промисловості).

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного середньооблікового штатного працівника підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за 2012 р. у порівнянні з 2011 р. зросла на 9,6% і становила 2738 грн. (90,1% від середнього рівня по промисловості), тоді як у січні–червні 2013 р. вона зросла до 2943 грн. (94,7%

від середнього рівня по промисловості). Нарахування за одну оплачену годину у 2012 р. дорівнювали 17,97 грн., що на 10,5% більше, ніж у 2011 р. та у січні–червні 2013 р. становили 20,22 грн.

На рівень заробітної плати значний вплив мала тривалість фактично відпрацьованого робочого часу. За січень–червень 2013 р. Працівниками, зайнятими на підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, відпрацьовано 12,0 млн. людино-годин. За цей період кожен працівник відпрацював в середньому 824 години. Відпрацьований робочий час становив 86,2% табельного (нормативного) фонду робочого часу, встановленого на відповідний період при 40-годинному робочому тижні.

У результаті переведення працівників з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) за січень–червень 2013 р. у такому режимі працювало 1323 особи, внаслідок чого кожним з них недопрацьовано 183 години (майже 23 дні).

Прогнозування обсягів випуску. Аналізуючи розвиток показників виробництва неможливо обійтись без прогнозу, тобто передбачення можливих станів явища в майбутньому. Динамічні процеси виробництва можуть бути подані у вигляді систематизованих в хронологічному порядку послідовних значень показника, що відображують розвиток аналізованого явища. Така послідовність значень має назву динамічний ряд. Головною задачею аналізу є передбачення можливого значення показника в наступному періоді. Для вирішення цієї задачі необхідно провести повний економетричний аналіз часового ряду. Такий аналіз включає наступні етапи:

I. Постановка задачі і вибір вихідної інформації.

Інформаційною базою аналізу є значення показника виробництва найважливіших видів продукції харчової промисловості за 2005-2012 роки в натуральних одиницях.

II. Попередній аналіз даних часового ряду.

Попередній аналіз включає в себе: перевірка вимог до вихідних даних (однорідність, співставність, достатність), виявлення аномальних даних, побудова графіка ряду, визначення статистичних характеристик, оцінка автокореляційної функції ряду, перевірка наявності тренду.

III. Висування гіпотези про вид моделі з множини можливих.

Аналіз майбутніх значень показників основних видів продукції харчової промисловості проводиться на основі 15 різних моделей, які об'єднані в наступні групи: криві зростання, адаптивні моделі, авторегресійні моделі.

IV. Побудова моделі і оцінювання параметрів.

V. Перевірка адекватності і точності моделі.

Така перевірка відбувається за наступними параметрами: рівність нулю математичних сподівань, незалежність залишків, нормальність розподілу, рівні коефіцієнтів детермінації та похибки апроксимації.

VI. Вибір найкращої моделі та розрахунок прогнозного значення показника.

Результати аналізу подамо у вигляді наступної таблиці (Табл.1).

Таблиця 1

Результати прогнозу по випуску основних видів продукції харчової промисловості Одеської області

| Показник | Модель | Прогнозне значення показника на 2013 рік |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|
| Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені | $Y(t) = 2.718 - 0.916t + 0.493t^2 - 0.110t^3 + 0.007t^4$ | 2,48 |
| Свинина свіжа (парна) чи охолоджена | $Y(t) = (+1.137) * (+1.621)^{t * 0.944t}$ | 0,45 |
| Субпродукти харчові свіжі, охолоджені чи морожені, крім субпродуктів з м'яса свійської птиці | $Y(t) = 0.751 - 0.009 * t^2$ | Від 0 до 0,32 |
| Вироби ковбасні | $Y(t) = 4.557 + 5.342t - 1.367t^2 + 0.093t^3$ | 9,85 |
| Риба солоня, крім оселедців | $Y(t) = 8.375 - 7.669t + 3.038t^2 - 0.598t^3 + 0.059t^4 - 0.002t^5$ | Від 0 до 1,68 |
| Продукти готові | $Y(t) = 2.550 + 11.025t - 2.893t^2 + 0.203t^3$ | 15,43 |
| Овочі консервовані натуральні | $Y(t) = 25.792 - 0.00000000t^{10}$ | 27,52 |
| Овочі, фрукти, горіхи і гриби консервовані з додаванням оцту чи оцтової кислоти | $Y(t) = 4.912 - 3.466t$ | 4,22 |
| Олія соняшникова нерафінована | $Y(t) = 109.106 + 4.655t^2$ | 493,16 |

| | | |
|------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|---------------|
| Молоко оброблене рідке | $Y(t) = 26.26 - 13.711t + 5.638t^2 - 0.784t^3 + 0.033t^4$ | 0,6 |
| Масло вершкове | $Y(t) = 3.946 - 0.413 * t$ | 0,23 |
| Сири жирні | $Y(t) = (+2.559) * (+1.111)^{t * (+0.974) * t}$ | 1,01 |
| Продукти кисломолочні | $Y(t) = (+9.889) * (+0.887)^t$ | 4,08 |
| Борошно | $Y(t) = +148.460 - 0.629t^2$ | 85,6 |
| Крупи | $Y(t) = -8.577 - 3.827 * t + 15.453 * \text{sqr}(t)$ | 3,34 |
| Корми готові для сільськогосподарських тварин та свійської птиці | $Y(t) = +87.971 - 0.0000 * t^7$ | 8,82 |
| Вироби хлібобулочні | $Y(t) = +106.319 - 0.323 * t^2$ | 85,37 |
| Вироби кондитерські з цукру (включаючи білий шоколад) без вмісту какао | $Y(t) = 29.200 - 10.095 * t + 2.210 * t^2 - 0.167 * t^3$ | Від 0 до 4,68 |
| Вироби макаронні без начинки, не піддані тепловому обробленню | $Y(t) = +2.516 - 0.557 * t + 0.036 * t^2$ | 0,32 |
| Майонез, соуси емульговані інші | $Y(t) = 9.688 - 0.774t + 0.923t^2 - 0.267t^3 + 0.020t^4$ | 12,59 |
| Коньяк, бренді, тис. дал | $Y(t) = +674.229 + 21.622 * t^2$ | 2121,88 |
| Вино виноградне, тис. дал | $Y(t) = 8976.22 - 5986.88t + 2097.11t^2 - 183.035t^3$ | 6295,77 |
| Напої безалкогольні, тис. дал | $Y(t) = +2694.506 - 30.807 * t^2$ | 853,63 |

Найбільш зручними для моделювання випуску найважливіших видів продукції харчової промисловості є моделі: поліноми різних ступенів, модель гармонійних ваг. Імовірність прогнозу складає 85%.

Висновки. Зниження обсягів промислового виробництва, в тому числі виробництва харчових продуктів, в Одеській області протягом 2012 р. продемонструвало, що негативні тенденції та явища, що мали місце попереднього року, остаточно подолати не вдалося. Продовжується зниження конкурентоспроможності харчової продукції, насамперед, перед

продукцією виробників з країн СНД, зростання вартості енергоресурсів, імпортової сировини. Залежність від названих показників вплинула на рівень конкурентоспроможності та не дозволила забезпечити нарощування обсягів на підприємствах харчової промисловості Одеської області за підсумками 2012 р. Збільшення обсягів інвестицій в модернізацію виробництва, розробку нових продуктів, пошук нових ринків збуту, впровадження інновацій та нових технологій є умовою подальшого стабільного розвитку харчової промисловості Одеської області.

Література

1. Доповідь. Стан та тенденції розвитку харчової промисловості Одеської області / Доповідь. – Одеса, 2013. - 15 с.
2. Кабак А.Ф. Економетрія / А.Ф. Кабак, О.В. Проценко. – Одеса : Пальміра, 2003. - 561 с.
3. Левин Д. Статистика для менеджерів с использованием Microsoft Excel / Левин Д., Стефан Д., Кребиль Т., Беренсон М. - М. : Вільямс, 2005. - 1310 с.
4. Дайитбегов Д. Компьютерные технологии анализа данных в эконометрике / Д. Дайитбегов - М. : Вузовский учебник: инфра-м, 2013. - 592 с.

